

Onder de nochtans zeer Noordeuropese dierentuinen komt Artis in aanciënniteit na de fraaie dierentuin die in Londen de bezoekers in extase brengt. Ook Artis behoort tot die zoölogische etablissementen die door hele families, baby's inclusief, bezocht worden. De papegaailaan, die naar de steile apenrots leidt, het jongemensapenhuis, het pinguïnverblijf en het oude berenpaleis zijn wijd en zijd gerenommeerd. De verzorging van de levende have is altijd geroemd. "Gij hadt het slechter kunnen treffen", zei koning Willem III, helemaal uit 's-Gravenhage gekomen, in 1875 tegen de rinoeceros Jan, die zich

ten, willen nog steeds koste wat kost à raison van een fors entree-zeeëgels en de geld in de tuin vissen uit het recreëren.

Middellandse Zegebieid het huisden vroe- hoogtepunt; in ger vaak alleen de tropische-plantenkas is de kokospalm geen niemendalletje. Artis biedt he-laas geen weidse uitzichten met gazons die noden tot neervlijen; anderzijds is de tuin ook geen labirynt vol bos-schages. On-gewoon zijn de beelden van dinosauriërs, langs het hek tentoon-gesteld; in het midden van de tuin staat een pittoresk boed-dhabbeeld. Be-zoekers die Artis sinds jaren plach-ten te frequente-ren en die nooit ertegen opzagen lijdzaam in een queue te wach-

rentuin de dieren in hun vrijheid beknot, zoals sommige actie-voerende slim-meriken niet moe worden te stenci-len, dan moet je je realiseren dat de attractieve accommodatie van de naoor-logse dierentuin althans veel dier-soorten voor uit-roeiing behoedt.

Zullen wij, twintigste-eeuwers, het nog meemaken dat we per trein als geprivilegerde burgers naar ons werk rei-zen, neergevlijd in de fauteuils van comfortabele comparti-machten, nippend aan een porseleinen kop met kof-fie, voorzien van suiker en crème? Voorlopig zul-leren de tweede-klasafdelingen in de spitsuren nog wel velen

De dieren in zwaar getra-liede, minuscule appartementen: een wildebeest, een przewalski-paard, een kasua-ris; nu prevaleren groepsverging en vrijheid boven het aantal soorten, al heeft Artis nog vele apesoorten in zijn col-lectie. De tuin kan geen rem-plaçant zijn van de natuur, maar het voortbestaan van de wisent, de Europese bi-zon, is wel aan Artis te danken, een bijzon-derheid die appel-leert aan de ge-voelens van elke rechtgeaarde die-renvriend. Vind je dat een die-

tot staan dwingen; uit louter agressie hoorden we reeds boze tongen de cappuccino smeug vergelijken met beits of rattenkruit. Waar is de tijd van het luxueuze reizen gebleven, toen reizigers zich nog vermeiden in pompeuze wachtkamers met lambrizeringen van cipressehout en minutieus geciseleerd koperwerk, met velours beklede stoelen met trijpen armleuning, en kristallijnen luchters aan het plafond? In deze weidse ruimten heerste een welhaast gewijde sfeer.

Men bereidde zich consciëntieus voor op een ontspannende reis, opgeluisterd door stedeschoon en frisse landdouwen met weidend

vee, vriendelijk struweel langs zachte glooingen bij verzande rivierbeddingen, beneden aan het talud van de spoordijk. De geur van de stoomlocomotief verleende het reizen toen weliswaar een romantisch cachet, maar toch vleien wij ons tegenwoordig met de gedachte dat we te allen tijde zonder rook en roet door het landschap kunnen snellen. Veel hedendaagse reizigers zijn behept met de onbedwingbare geerte per se te willen weten wat hun reisgenoten lezen. Ze bespioneren stiekem hun buren en zouden wensen dat er overal in de coupés spionnetjes hingen waarin de boek-

en brochuretels gerelecteerd werden. Aan het eind van de reis laat de adellijk ogende dame met haar intrigerende decolleté een flodderig niemandalletje liggen, terwijl de zo geëngageerd lijkende heer een minuscule thriller achterlaat die de littekens draagt van weinig scrupuleus gebruik. "Nee", denk je dan, "u beider keus is niet de mijne." Maar allicht brengt een ander hier tegen in dat deze gedachte getuigt van een hautaine ivoren-torenhouding en erop gericht is ten langen leste in het gevlij te komen bij het intellectuele deel van de natie. Maar laten we er niet lang over

uitweiden: er bestaat wijd en zijd een consensus dat het lezen tijdens het reizen per spoor zonder malicieuse pejoratieven moet worden toegejuicht.

Onze eetgewoonten blijven niet ten eeuwigen dage dezelfde. Het geijkte menu in menig Nederlands gezin bestond vroeger in de winter uit sukkadelappen, haachee en savooie-kool; 's zomers kwamen postelein of prinsessenbonen en varkensfricandeau op tafel. Het leeuwedeel van onze maaltijden was simpel en solide; dat men zich te goed deed in een restaurant was nauwelijks usance, terwijl de Vlamingen van oudsher ook buitens-

huis al lucullisch genot kenden. Tegenwoordig kijkt niemand meer bevreemd op van een klein bistrootje waar omeletten en zwezeriken in een koperen kasserol worden opgediend. In prestigieuze etablissementen, feeëriek geïllumineerd en bloemrijk getooid met hyacint of chrysant, vinden zakendineetjes plaats, waar weinig tirannieke obers bij de foeragering soms ware Sisyfusarbeid moeten verrichten.

Vroeger ont-aardden zulke partijen wel eens in ongebreidelde orgieën; tegenwoordig vermijdt men die choquerende bacchalen liever, omdat de deelnemers aan zo'n gelag na afloop als langs

een liniaal naar huis willen rijden. Veel mensen zien rigoureuſ ervan af met Kerstmis zelf te koken, omdat zij opzien tegen het monnikenwerk in de keuken. Hoewel het geen aanwensel mag worden, vinden zij de kerstvakan-tie de periode bij uitstek om delicateſſen in een restaurant te nuttigen, waar de gerant slip-tong aanbeveelt of kalfsfricassee met een uitgelezen bordeaux. Specerijen als karwijzaad, tijm en rozemarijn, vruchten als ananassen en kiwi's alsmede maïskolven worden sinds lang niet meer tot de exceptionele buitenissigheden gerekend. Wie genoeg heeft van kippe-ragoût en toost

met kruidenbo-ter neemt zijn toevlucht tot de barbecue, al-thans als hij of zij een liefhebber is van gegrild vlees, overgoten met exotische sau-zen. Hotellerie en restaurantwe-zzen kunnen feil-loos inspelen op de meest exorbi-tante eisen van hun verwende gasten, die echter soms sikkeneu-rig kunnen zani-ken en koeione-ren. Patrijzebout met kastanje-puree, diverse pâtés en soufflés, des-serts met com-pote, confituren of ijscoupes – het vormt allemaal geen probleem. Heel in de verte is het gesudder van het versmade os-selapje nog hoorbaar.

December is sinds mensen-heugenis een maand van ner-

veuze verwachting. Door de ongegeneerde ac-tiviteiten van de commercie word je de lang ver-beide komst van Sinterklaas tegenoordig al ruim van tevo-ren gewaar, ter-wijl ook de se-rene geneugten van het kerst-feest al vroeg tot vermoeiens toe worden tentoon-gespreid. Vroe-ger trad de steile gestalte van de fi-lantropische bis-schop met min-zame nijgingen de huiskamer binnен, waar hij met veel egards werd ontvangen; hij werd stee-vast geëscorteerd door een frèle Zwarte Piet, die met een tak-kenbos van rijs-hout olijk dreigde slechteriken te kastijden.

Kinderen, die zich eerst ver-

meiden met ganzenborden of bij het kaartspel elkaar halsstarrig de zwartepiet trachtten toe te spelen, plachten doodstil te worden; ze wachtten lijdzaam af of zij getrakteerd zouden worden op saffraangeel suikergoed, frambozerood marsepein of minuscule pakketjes. Op sinterklaasavond regende het dure cadeaus: portefeuilles van slangeleer, porseleinen eau-de-cologneflesjes, esthetisch gevormde bonbonnières, cameeën met reliëfs, sjaals van shantong of kasjmier. Tegenwoordig lijkt de goedheilig man het veld te moeten ruimen ten gunste van de kerstman; deze schrijdt steeds vaker ten aan-

schoouwen van vele door drukke winkelcentra, tenzij buig weer dat ten enenmale verhindert.

Deze ontwikkeling kan de doodsteek betekenen voor het collectieve dichterschap in dienst van het Sint-

Nicolaasrijm – o droefenis! Wat hebben wij niet, in onze puberteit en nog lang daarna, ons best gedaan om een woordenbrij te creëren vol zoetgevooidse clichés en uitentreuren herhaalde rijmelarijen! Het feest van Kerstmis, eens allervelen een devoot festijn met dennetakken en mistletoe, wordt steeds meer naar Noordamerikaans voorbeeld gemodelleerd – een hard gelag

voor sensibele asceten en puriteinen, die nooit ofte nimmer willen meedoen aan te veel nieuw-

lichterij. Mijker en tabberd, hulstguirlandes en engelenhaar – zij bepalen het decembergevoel, maar hoe lang van nog?

Te midden van de diersoorten die in onze contreien met uitsterven worden bedreigd, neemt de dicteator een curieuze plaats in; we zullen daarom de leefwijze van dit minuscule, maar agressieve insekt nader onder de loep nemen. Normaal leidt dit ravezwarte diertje een rustig, zo niet vadsig bestaan midden in zijn natuurlijke biotoop; als een volerde meester in de mimi-

cry kan het zich tegen elk vijandelijk komplot teweerdelen – daarmee heeft het een duidelijk prae boven zijn soortgenoten. Maar heden ten dage wordt het leeuwedeel van de bewoners der Lage Landen eenmaal 's jaars van zijn apropos gebracht, als de dicteator plotseling haastjerepje te voorschijn komt en zich met veel aplomb ontpopt als een dictoriaal kruidje-roermij-niet.

We zullen ervan afzien ellenlang uit te wieden over de hebbelijkheden van dit bijdehante beestje, maar één ding is duidelijk: doordat de dicteator extreem consciëntieus is, komt hij slechts bij weinigen in

het gevlij. Zodra de dicteetor met veel elan en bravoure de kop opsteekt, ontstaat onmiddelijk trammelant; met zijn vaak boude boutades bruuskeert hij nietsvermoeende stervelingen, want het is onloochenbaar dat tact niet zijn sterkste kant is. Tegen zijn cherend gedrag is meestal geen kruid gewassen; woorden schieten tekort om de calamiteiten te beschrijven die hij met zijn vaak geëxalteerde teksten te weeg heeft gebracht.

In deze te veel door storm en verraderlijke ijzel geteisterde tijden vermeit menig een zich 's avonds in het uitzoecken van een attractieve vakantiebestemming. Consciëntieus bijeengeraapte toeristische passen bieden dat geschraagd wordt door een ongebreidelde passie voor splijtende beetels, rijzende pijlers, stijgende steigers en vermale-dijke balkenbrij – o ijselijk abracadabra! Alles tezamen ziet de wereld er dankzij de hocus-pocus van de dicteetor een beetje florisanter uit, maar of we hem ten langen leste van een tragische ondergang kunnen redden – daar kunnen we geen peil op trekken.

Maar velen houden niet van dit gejeremieer over de dicteetor; zij vinden dat faliiekant verkeerd en applaudissen maar al te graag voor zijn zegenrijk werk,

dat een caleidoscoopisch mozaïek van stereotiepe beelden: weidse panorama's, onvermoede strandtaferelen, pittoreske dorpsstraatjes – de hele santenkraam. Velen prefereren verre, avontuurlijke reizen; de een zet zijn zinnen op een tournee kriskras door de woestijn van Saudi-Arabië, de ander kijkt reikhaldend uit naar de steilten van het Costa-ricaanse hooggebergte, een derde zoekt zijn heil te midden van de pinguïns in het antarctisch gebied.

Nochtans stellen veel lui-eriken zich halsstarrig teweer tegen exotische uit-stapjes met alle risico's van dien; zij zijn volmaakt gelukkig wanneer zij zich bij een temperatuur van zo'n dertig graden Celsius kunnen neervlijen op een zonovergotten strand, ver weg van de gevaren van de tseetsee-vlieg. In vroeger eeuwen was het strand in onze contreien meestentijds het domein van strand-jutters, die bij nacht en ontij erop uittrokken; alleen als een potvis het loodje had gelegd, kwamen op sensatie beluste pottekijkers in groten getale erop af om het kolossale kadaver minutieus in ogenschouw te nemen.

Negentiende-eeuwse romantici ontdekten het strand als een fascinerende locatie; her en der ontstonden badplaatsen die met

gepavoiseerde promenades en prestigieuze hotelaccommodaties een geneeskrachtig verblijf boden aan geprivileegde logés van goeden huize. Heden ten dage worden de stranden op zomerse dagen bevolkt door horden partieel of compleet ontblote zonaanbidders, de ravissant gebronsde lijven ingesmeerd met beschermende crèmes; velen vinden dit plebejische schouwspel gênant en onooraar. Tengevolge van het massatoerisme heeft de strandliefhebber onloochenbaar concessies moeten doen; maar desondanks is er niets idyllischer dan een prachtige ovale kamer met wijd openslaande deuren, een ma- jestueus balkon en bovenal een feeëriek uitzicht op de eindeloos deinende zee.

Onze verkeerswegen zijn in deze hectische naoorlogse tijd langzaam aan dichtgeslibd met kilometerslange files; gevanceerde hogesnelheidstreinen moeten hiervoor te zijner tijd enig soelaas bieden. Geen wonder dat Jan en alleman bij tijd en wijle snakt naar een ontspannende wandeling; stoïcijns en relaxed schrijdt de anders zo veelgeplaagde wandelaar voort langs beemd en boschage, 's zomers bij zonneschijn alleen gekleed in T-shirt en kaki-broek. De een wandelt graag in een dichtbegroeid bos waar haviken huizen en vliegezwammen welig tieren; de ander trekt met evenveel plezier midden door weidse weilanden, het walhalla van de groengevlekte graspieper en een eldorado voor dartele veulens die vrolijk hinnikend in de rondte galoppen.

In de Middel- eeuwen werden de kasseiwegen bevolkt door sjoef geklede pelgrims, met hun wijdvallende pelerines en hun onafscheidelijke jakobsstaf; zij prevelden hun onzewaders en overnachtten soms in een cisterciënzerklooster tijdens hun pelgrimage naar een ver weg gelegen bedevaartsoord. Begin deze eeuw trokken enthousiaste socialisten met veel elan erop uit, gekleed in robuuste manchesterkledij; zij werden nogal eens beschouwd als de risee van hun tijd, maar toch is dankzij deze wereldverbeteraars in spe de nieuwe mens onloochenbaar naderbij gekomen.

Heden ten dage wordt de verwoede wandelaar getrakteerd op een wijdvertakt netwerk van bontgekleurde paaltjes ter grootte van een hockeystick; ze wijzen zo nodig de weg in het labyrinth van kant-en-klare wandeltracés, van het Noord-Groningse Pieterburen tot het Zuid-Vlaamse Roeselare. In steden is de culturele wandeling een rage

geworden; zo kent de sinjorenstad Antwerpen ter wille van haar bezoekers een toeristische route langs parrels van de Oud-vlaamse gotiek, Rubens' gracieus gereconstrueerde woonhuis én het gerenommeerde Plantijn-museum met zijn fraaie façade en rijk geïllustreerde publicaties. Soms trekken de wandelaars als moderne heerscharen in colonnes rechtstreeks aan over de paden; tot nu toe is het meestal goed toeven in Gods vrije natuur, maar wanneer maakt ook hier die vermaledijde filevorming een chagrijnig einde aan deze aanlokkelijke vorm van vrijetijdsbesteding?

Heden ten

dage is er nauwelijks nog plaats voor hem ten gevolge van alle elektronica; vader, de preses van het gezin, kijkt in een krankjorum hawaïhemd naar een quiz, moeder bedient laconiek de huiscomputer, geklede kinderen manoeuvreren in de carrousel van Internet. Aan het eind van dit millennium dreigt naast de dicteator en de kolibrie nog een buitenissig dier-tje te gronde te gaan: de boekenwurm; minnaars van dit vieve beestje luidden het afgelopen jaar, soms met te veel retoriek, de noodklok. De boekenwurm is een frêle schepseltje van welhaast adellijken bloede, dat zich graag nestelt in

een met een antimakassartje beklede, pluchen fauteuil; daar doet het zich te goed aan een gevarieerd pakket leesvoer.

Wurmen

van beiderlei kunnen graven zich met evenveel plezier een weg door avant-gardistische gedachtespinsels als door smeulige pennenvruchten over slechteriken die complotten smeden, maar ten langen leste nul op het rekest krijgen. In de Middeleeuwen was de boekenwurm een graag geziene gast bij klerikale kopisten met hun soeverein gekalligrafeerde manuscripten; later haalde hij daar zo nodig acrobatische capriolen uit om zich wiegendrukken met

apocriefe teksten te kunnen toe-eigenen. Na de uitvinding van het drukprocédé kon het beestje naar hartelust tekeergaan; o, wat kon het zich vermeien in een boek – dat miraculeuze product van spirituele arbeid, die haarmopperolie voor allerhande ziekenroerselen, die ruggengraat van de cultuur!

Wat zullen we uitweiden over de tijd dat menig een van jongs af juist in de kerstvakantie las dat de stukken ervan afvlogen, slechts gestoord door het sonore gebblaf van de sint-bernardshond? We eindigen daarom met een hartenkreet: we moeten, en dát is de portee van dit verhaal, niet gaan muggenzif-

ten, maar het toejuichen dat serieuze zeloten zich suf prakkeren over strategieën om de boekenwurm als een feniks uit zijn as te laten herrijzen!

In deze hectische dagen tussen het sinterklaas- en het kerstfeest is er niets heerlijker dan onderuitgezakt te koekeloeren naar een smeulige aflevering van een soapserie, het vlaggenschip van menige televisieomroep ter wille van de kijkcijfers. We kijken toe hoe de schikgodinnen de levensdraad hebben gesponnen van bon-vivants en casanova's, die allerwegen verwikkeld raken in zinnenprikkelende rendez-vousjes; we krij-

gen het er Spaans benauwd van als we kennismeten van hun soms gênante gedachtenesprongen. We zien bucolische taferelen waarin de protagonisten zich in een

idyllisch tête-à-tête neervlijen in een classicistisch prieeltje, rondom omgeven door fluitenkruid en guichelheid; een herder weidt met weidse gebaren zijn schapen, leeuweriken zingen luid hun lied.

We zwijmelen weg bij weige liefdesscènes, waarin acteurs op een berbertapijt door Cupido's pijlen getroffen gelieven hartstochtelijk na-apen; met bonzend hart trachten zij bij elkaar in het gevlij te komen om verzaligd in Morpheus' ar-

men te kunnen neerzijgen. We grinniken om het debacle van een zielenpoot die na een emotioneel staakt-het-vuren als een freudiaanse antiheld door zijn eega sacherijnig aan de kant wordt geschoven; wat een kippendrift, wat een donquichotterie, wat een clichés!

Bij tijd en wijle gaan de helden boud tekeer; onschuldig ogende ritjes in een jamplezier kunnen ontaarden in lascieve bacchanalen die weinig gelijkenis vertonen met een polonaise in een diaconessenhuis. Zo bieden soapseries vaak steerottoepe konterfeitsels; anders dan de bellettrie van in marokijn gevatte boeken trakteren ze ons

op zinnebeelden van het amoureuze leven en geven ze ons ten enenmale de kans te ontsnappen aan onze huis-, tuin- en keukenbesoges. Het romantisch ideaal scoort hoog in dit fin de siècle; toch hebben we als echte zedenprekers voor elk smachtend hart één stichtelijke raad: maak er in de carrousel van uw leven niet te veel een soapzootje van, maar beid relaxed uw tijd!

De laatste kwarteeuw van dit millennium zien wij steeds meer veelgeplaagde mensen lijden onder de spanningen van het jachtige bestaan dat zij leiden; we zullen er niet over uitweiden, maar zij maken soms ex-

centrieke bokkensprongen en keren niettemin meestal onverrichter zake huiswaarts. Vooral de vermaledijde files brengen veel hartkloppingen teweeg; de snelweg verandert vaak in een kafkaiaans landschap, waar machiavellisten in een deux-chevauxtje de hele trukendoos opentrekken om de guerrilla op de lange lindelaan zo nodig stiekem – pats-boem – met een wattekouw te beslechten.

Menigeen haalt in arren moede een gsm'etje tevoorschijn, waarmee uitentreuren met de clientèle wordt gebeld om de precieze locatie te melden; toeschouwers geven geen sjoege als ervan af.

zij midden in het peloton worden geconfronteerd met deze iconen van het elektro-nicatijdperk. De klok, o verafgode totem van technische productie, is voor velen de kop van Jut; in een onverbiddelijke dans tiranniseert de secondewijzer met mathematische precisie de hele rataplan van efemere besognes. Waar is de tijd dat kantklossters met engelengeduld minusculle verguldsels aanbrachten op karmozijnen dra-

perieën voor de soevereine chic van adellijken huize? Zij zetten zich voor een habbekrats aan het spinnewiel, maar maakten zich nochtans niet met een jantje-van-leiden ervan af.

In de Middeleeuwen brachten benedictijner monniken met hun wijdvallende pijen onder weidse kloostergewelven rust met hun gregoriaanse gezangen gewijd aan hun Onze-Lieve-Heer; later recupererden velen bij renaissancistische

melodieën van citer of klavecimbel. Heden ten dage praktiseren corpulente luiwam-mesen hun jeugige privé-hobby's bij vlammend openhaardhout of barbecue; zij

siècle in de annalen bijschrijven, is het raadzaam zo niet noodzakelijk althans even langzaamaan te doen; laat u niet te veel opjutten door geëxalteerde gedachte-kronkels, maar geniet volop van de ambrozijnen verrukkelijkheden des levens!

Legt de handgeschreven brief te zijner tijd het loodje? Die vraag rijst heden ten dage bij velen te midden van de rijkgeschakeerde collectie goedbedoelde kerstkaarten, voorzover zij althans persoonlijke pen-nenvruchten appreciëren. De emailcultuur heeft op kousenvoeten een stilistische revolutie teweeggebracht; in bijhalte.Pennenvriende kattebelletjes wordt uitentreuren ge-

jijd en gejoud, terwijl cedilles en i-grecls er in de brij van gedachtepinsels algauw allerbelabberdst van afkomen.

Allerwegen wordt je voorgehouden dat het elektronicalijdperk de communicatiedrift rigoureuus heeft aangewakkerd; daarover prakkiserend word je door weifelingen overvalLEN: wordt dankzij het apenstaartje niet met veel tamtam gecommuniceerd over te veel apekool? Wat zullen we uitweiden over dat adellijke omaatje dat opstond uit haar crapaudtje om, gezeten aan een ovale tafel, contact te leggen met haar geprivileegieerde kleindochter ver weg overzee? Haar

familiale ooggetuigenverslag zat boordevol tante Betjes en clichés, maar niemand bracht haar van haar apropos.

Bij zeventiende-eeuwse genreschilders was de briefschrijfster een geliefd thema; in sfeervol clair-obscur plachten zij een gracieus geklede vrouw af te beelden die de gansenveer in een porseleinen inktpotje doopte om als een sibille de syllaben sierlijk te kalligraferen.

Vroeger bracht een postiljon pakketjes met roodgekleurde lak gedichte litanieën in een onverbiddelijke cadans op verafgelegen locaties; later verbeidden dorpen reikhalzend de lokale postbode, die er

niet tegen opzag in weer en wind de langverwachte schrijfproducten – als ware hij een mecenas – in ge-

ëmailleerde briefvenbussen neer te vlijen. Tegenwoordig moeten wij weleens grinniken om een elektronische liefdesbrief; wie wil nu per e-mail vleierig worden aangesproken met "Mijn koalaatje" of worden getrakteerd op freudiaanse minnelyriek over sint-janskruid en karwijzaad of ander zotteklap om in het gevlij te komen? Een hartenkreet ten slotte na wat zo-even te berde is gebracht: de brief, de wonderzalf van het leven, gaat ver-

shalmeien, sla de cimbalen en wek op tot een comeback van het epistolaire metier.

Allerwegen maken kassiers en caissières zich in deze decembermaand op voor een financieel project van jewelste: na ommekomst van 2001 gaan zij vol fiducie over van de nationale munt op de euro. Dit geschiedt ter wille van de Europese eenheid en met een soms excentrieke euroenthousiasme: 'eureka' hoor-den wij zopas nog een Europa-gezinde europarlementariër op het achtuurjournaal geëxalteerd uitkrijten.

Sommige eurosceptici – vooral degenen die van jongs af vertrouwden

op de konterfeitsels in hun marokijnen portefeuille – vinden al die euroambtenarij algauw potjeslatijn; in geë-mailde lietanieën zingen zij allesbehalve Brussels lof. Onder nostalgische prevelementen doen wij in een mêlée van somtijds veronachzaamde klanten onze sinterklaas- en kerstaankopen met coupures die al decennialang rouleren; tot ons chagrijn hebben die – daar helpt geen lievemoeden aan – straks nog slechts antiquarische betekenis. Naar hartelust kopen wij cadeaus: stereotiepe barbiepoppen, cd'tjes met rock-'n-rollmuziek, rococoachtige kaligratieën, emaille kookgerei en

geciseleerde etagères; en passant gaan wij tekeer tegen kittelorige employés die achter in de winkel pootaan spelen.

En à propos: wie van excursies naar Zuid-Europese contreien vreemde valuta overheeft, moet daar hals-overkop van af zien te komen; bij een volgend verblijf in den vreemde kun je er goedbeschouwd geen cappuccino, carpaccio of chapolatapudding meer van kopen – een krankjorume gedachte, maar nogal wiedes. Onze beurzen moeten een gedaanteverwisseling ondergaan ten gerieve van de vrijemarkt-economie; één wens zij ons hopelijk vergund: moge de beelte-

nis van de soeve-reine monarch, al is het geen staatsfoto, nooit ofte nimmer van over-heidswege wor-den geëlimineerd.

Menig weifelaar zal na deze m-netaire exercitie nog een tijdlang twijfelend blij-ven hoofdreke-nen, maar usance zal dat zogezegd niet worden; over pakweg een jaar grinniken we om al dat gejeremi-je over een dreigend numisma-tisch debacle in de portemonnee.

Peinzende treinreizigers worden heden ten dage in hun gecapitonnerde coupés frequent lastiggevallen; zij horen mederei-zigers sans gêne en met bravoure telefonisch te-keergaan over intieme zielen-roerselen en particuliere aangele-gheden. Zelfs in de weidsheid van een rijke concertzaal wordt de ascetische klavecinst die geconcentreerd

en consciëntieus een cantate begeleidt, rauwelijk gestoord door gedownload riedels van een hinnikend paard of een hit uit de toptien; je krijgt er welhaast het heen-en-weer van.

Mobiel bellen is inmiddels tot in de jongste leeftijdscategorieën doorgedrongen; in scholen is het usance dat slimmeriken en apenkoppen de god-ganse dag sms'en om met elkaar te communice-ren over efenere activiteiten en exotisch gedach-tegoed. Het intermenselijk contact is rigoureus veranderd; het

robuste bakelieten telefoon-toestel en de somtijds langverbeide conversatie zijn verdrongen door te veel geë-mailde lariekoek en mobiel gewauwel, waarop meestentijds geen peil valt te trekken. Nooit ofte nimmer had de negentiende eeuwer Graham Bell kunnen voorzien wat zijn avant-gardistische inventiviteit te weeg zou brengen; het product van zijn visioinaire exercitie was indertijd prestigieus gerei van de geprivilegieerde bourgeoisie en puissant rijken van adelijken huize.

Thans is het mobieltje een financieel interessant hebbedingetje voor velen; wie kan het

zich ten langen leste nog permitteren op pad te gaan zonder dat minuscule apparaatje in zijn precieuze ovale etuitje? Decennialang was de telefoon een zegen; nu echter fronsen niet weinigen de wenkbrauwen wanneer zij kantje boord het vege lijf reden na weer eens te zijn gebruuskeerd door een druk pratende automobilist, die strijk-en-zet beweert dat hij ondanks dat frenetische gebel veilig rijdt. Aan de onoorbare praktijken van gsm-junks valt nauwelijks meer te ont-snappen; nochtans lijkt dit de

plaats om de autistische wildbeller te kapittelen: beëindig als de wiedeweerga dat nietsontziende

gekoeioneer van de toch al veelgeplaagde medemens!

In deze daggen van buig sinterklaasweer en goeddeels il-lusoire kerstpketten gaan de gedachten van velen terug naar de voorbije recordzomer; wekenlang zaten we bekaf onderuit-gezakt bij on-hollandse temperatuuren, een daarbijbehorend colaatje binnen handbereik. Bij tijd en wijle werden we getrakteerd op ten minste eenender-tig graden Celsius; sommigen vielen dientengevolge abrupt in katzwijn en apocalyptische

langs fluorescerende noodverlichting huns weegs gingen. Niettemin wil-den tallozen hun geplande exodus naar het zuiden voltooiën; chauffeurs van beiderlei kunne wachtten in hun luxueuze carrosserieën in einde-loze files soms tot sint-juttemis, terwijl blèrende dreumesen in pyjamaatjes achter in de auto met hun geötter slapstickachtige tafereelen aanrichtten.

's Middags, nadat ten lange leste in het Middellandse-Zeegebied de turkooizen zee was bereikt, kwamen de minuscule bikinietjes tevoorschijn; alras vlijden gepiercete, half ontblote of van indiaanse mocassins en

flatteuze tanga's voorziene lijven zich dicht opeen. In dierentuinen legden de gelouterde langoest, de onthechte kaketoe alsook de doorgaans flegmatieke kapucijneraap alle drie bijkans het loodje; op de Veluwe daarentegen gedijde de exotische koninginnenpage en in lommerrijke stadstuinen zocht de heidevlinder nijver naar nectar. Ten gevolge van de weersgesteldheid verspreidden zich afgelopen zomer plantensoorten die we in onze contreien ternauwernood kenden; ongebreideld floreerden allerwegen acacia, eucalyptus en apetroodboom – nog even en veldleeuweriken kunnen hun nestel- drift botvieren in hoog opgescho- ten pampagras.

Majestitelijk trok de zonnegod Helios in zijn door galoppende paarden voortgesleurde wagen langs het azuurblauwe zennit; langgeleden gebrevet- teerde meteorologen bepeinsden of twijfels over rigoureuze klimaatschommelingen niet ijlings moesten worden gelogenstraf. Goedbeschouwd snakten we kortgeleden nog naar Siberische vrieskou, maar inmiddels wordt je door een bijdehante havoorleerling die halverwege juli nog spectaculair in de rondte skateboardte, alweer ontactisch toege- snauwd dat hij een zonovergotten pinksterdag ver-

beidt; het is ook nooit goed! Ondanks zijn chronische ingewandsziekte begon de comicus zijn dagerijkse cadans met een eigenzinnige gedachte-exercitie over normen en waarden, oftewel gedragingen die hij graag geïmplanteerd zag bij vreemde vogels in zijn niet-geseculariseerde santenkraam.

Een desperate zwaluw zwenkte zonder egards rakelings langs zijn rechterooglid; wat behelsde deze even precieze als steile duikvlucht van dit creatuur, gracieus als een libellenkind?

De gecraqueerde deur van zijn werkkamer ging open; het was drs. Mallebrootje, Tweede-

Kamerlid uit Elst, tevens uitvinder van de geluiddemper tegen gerommel in de maag, die een exceptioneel goed humeur op 's mans gelaat fourneerde. Het was ijzingwekkend kil in het in Oudhollandse stijl gedecoreerde vertrek; het jonge ding uit de achterbank gooide nog wat antraciet in de kachel, vooraleer zij de hooggeplaatste confrères met hun modieuze molières meetroonde naar de catacomben waar gebruuskeerde armlastigen bijkans voor pampus lagen. In deze macabere ambiance klonk in een sinistere hoek opeens een ridicuul gerijmel: een kwetterende kwibus sms'te met een vinkenslag een geïmpro-

viseerde rap naar het mobiele nummer van de primus inter pares onder de pleitbezorgers voor onze normen en waarden.

"Verifieer en royeer, linieer en prioriteer, maar ik interrumpeer; ik stuur jou naar het hellevuur, jij komische karikatuur met je quasi-boeddhistisch surrogaat in je correlerend cosmetisch internaat." De heren keken beiden uit hun ogen als paleozoën die op het internet waren terechtgekomen; zij deden schielijk een schietprevelementje en deleteten onverwijld pats-boem het vileine sms'je uit het elektronische bestand. Het jonge ding droeg ook een

steentje bij aan de resuscitatie van de sfeer en friemelde wat aan haar kousenband, zodat onder haar plissé-rok een glimp van

haar verleidelijk getatoëerde dijte tevoorschijn kwam; Mallebrootje verijsde, de comicus hield op met prakkeren en de wereld was weer een heerlijke likkelpot!

Die tintelende nazomerdag was de luie, gesubsidieerde bohémien zich al 's morgens vroeg te buiten gegaan aan een dolce far niente op zijn aftandse tweezitscrapaudtje. De antiheld deed alles op zijn elfenderigst en leverde de op z'n janboerenfluitjes in elkaar geflanste genreschilderijen

steevast te elfder ure voor de subsidiering af bij de mecenassen. De luiwammende vrijberoepsbeoefenaar keek naar het tv-kanaal van de op reclameinkomsten gedijende supercommerciële pulpzender; daar werd net het eerste tête-à-tête van een twee-eiige tweeling vastgelegd.

De door treiterijen geteisterde anchorman die in beeld kwam, was het door Jan en alleman voor overgelopen farizeeër versleten kijkcijferkanon; hij werd door onze kunstenmaker beschouwd als bijdetijdse ambassadeur van de jansaliegeest die het janhagel absievelijk voor excentriciteit ver-

slijt. "Waar blijft mijn croquemonsieur?", blèrde de aquarellist naar zijn eega, een voormalige heroïneprostituee, die een half dozijn dictees terug, toen zij nog een frèle spring-in't-veld was, op de vip-plaats van de parkeerfaciliteit de reputatie van een promiscue oud-Tweede-Kamerlid te gronde had gericht.

Zelf was dit op zijn eigen idee-fixe terende product van de bohème ook geen casanova meer; maar zoals zijn muze in een geforceerd up-tempo de wijnfles en de kurkentrekker binnengebracht, deed zij hem verlangen naar de nymphomane gepiercete lolita naast wie

hij zich kortgeleden nog terneervlijde. Alleen de T-vormige accessoires van haar telkenmale geüpdatete gsm'etje verlenen haar nog een fractie sex-appeal, bedacht hij toen hij de etiketloze fles als een pasgeboren baby dooidende in zijn elleboogholte. "Dat je als een houten klas de reclameomzet van de nieuwe zender opvijzelt, is tot daar aan toe", zei het in een feeerieke boerka gehulde ex-seksobject terwijl zij wat gemorste tuttfrutti onder het smyrnatapijt wegwerkte, "maar je kunt tenminste toch je schoenen uittrekken!" De vrouw die het hippe grand café binnenliep, een miss twiggy aan de goede kant van de veertig, was smakelijk uitgedost in een bordeauxrode deux-pièces en een blouse met ovale vlakken, het prachtige gezicht perfect in de make-up. Op de bühne van het horecabureau etablissement stond een diskjockey die deathmetal en francofone hiphopnummers mixte tot een eclectische brij; een amuzikaal karweitje waarvan nochtans al menige liveopname was gemaakt. Enfin.

Te midden van de pret makende jongelui leek praten tegenwoordig onmogelijk, maar ondanks de tenhemelschreiende herrie wist de bij de ober in het gevlij gekomen vrouw een breezer en een schaal-

zer en een schaal-tje petitfours te bemachtigen. Ze keek welhaast smachtend naar de deur, maar werd bij wijlen afgeleid door een slecht afferichte dobermannpinccher die niet alleen stonk, maar eens te meer met continu geblaf het beatjugge-lens versjteerde. Daardoor miste ze de entree van een fijngebouwde, wat ouderen man – harrypotterbrilletje onder een cabaretteske coupe van witte krullen – die bij de bar zijn stereotiepe cai-pirinha bestelde voordat hij haar ontwaarde.

Hij zoende haar vluchtig en begon haar op even onheuse als dedaigneuze wijze toe te spreken: dat gedoe van Cupido met zijn pijl-en-boog was over en uit; het verplichtte hem hun ontwrichte latrelatie te beëindigen. Zij wist zo een-twee-drie geen adremme riposte te bedenken, maar verkocht hem een volmaakt kletsende oorvijg; hij belandde op de grond zodat hij, klem geraakt tussen het meubilair, eruitzag als een knock-out geslagen bokser. Hij kreunde, en terwijl de muziek uitfaadede, haastte zij zich verdwaasd de zaak uit – onder applaus, dat wel, en toen zij de drempel oversteg en half buitenstond, was nog net te horen dat zij hem half-luid uitmaakte voor guppy.

Na het verorberen van de laatste schep

hete bliksem venslaper heeft vermoedde: dat geconsulteerd – een brijige stamppot, in den beginne gecreëerd door een chef-kok die ten eeuwigen dage het ovenvuur na aan de schenen moet worden gelegd – nam mijn vader zijn bijbel ter hand. “Jakobs droom te Betel, Genesis 28 vers 12. De jakobsladder. Jakob gaat slapen met zijn hoofd op een steen en ziet in zijn droom een ladder waarover engelen op en neer gaan”, zei hij onderwijzend tegen de kleintjes.

“God staat boven aan de ladder en belooft hem het land waarop hij ligt. Daarna wordt de steen door Jakob geplaatst.” Mijn oudste broer fluisterde: “Die ze-

zo dadelijk geen brillantine meer nodig.” Ik stelde me intussen voor dat ik neergevlijd, doezelend in de exquise, zurige sfeer van winterkost, met mijn hoofd boven op de grote kei lag die in onze schuur het vat afdekte waarin melkzuurbacteriën tekeergingen in fijngesneden wittekool. Jaren later, toen mijn vaders Schriftlezing allang was verstomd, zag ik de oudtestamentische scène luchthartig geïnterpreteerd terug in een plafondschildering in het bisshoppelijk paleis van Udine.

In Tiepolo's Bijbelse werk ‘De droom van Jakob’ ontwaarde ik wat ik van renlang zielen-jongs af aan al

deze gedweeë wzens allerminst onzijdig zijn, maar beschikken over molle vrouwekuiten. Bij een enkele vieve en gelzag je zelfs, klip-en-klaar in de roze schemer van de opwaaiende gewaden, dat het soigneren van het schaamhaar nog niet tot het koninkrijk der hemelen was doorgedrongen. Het waren geen Godsgezanten, maar bacchanten, ladderzat op weg naar de furieuze, in het uitdeinend heelal weerkaatsende geluidsorgie van Jimi Hendrix, de meester van de gitarriff, die ziel en zaligheid uit zijn schrepele lichaam perste.

Nadat ik jakob had

voor een aan-
doening die in negentiende-
eeuwse traktaten als spleen wordt omschreven, besloot ik mijn heil niet langer in antidepressiva te zoeken. Ik zocht een Mariaheiligdom waar ook steilorige vroegeenentwintigste-
eeuwse niet-
gelovigen zich konden neervlijten om de genezing af te smeken van levercirrose, ontstoken bronchiën, X-benen of een acuut accres van genitale wratten.

Op advies van Chaucer, Groot-Brittanniës meest gelauwerde laatmiddeleeuwse dichter, plande ik mijn pelgrims-tocht in april, de uitgelezen maand om naar een bedevaartsoord te

trekken, of dat het ecclesiasti- voorgoed ver- schoolverlaters
 nu ligt in me- sche en eschato- vloot. zijn dappere
 diterraan of Sa- logische stil te Het mistte dodo's op weg
 haraans gebied. staan, bezweek zo, dat ik de af- naar Bommels-
 Als fan van Hugo ik voor de se- slag miste; die konten; maar uit-
 Claus' Oostak- duisante elixers, zin liet mij ken- eindelijk raakte
 kerse gedichten de eau des car- nismaken met ik toch nog keu-
 lokte mij het mes en de geu- het dictee, waar- rig netjes ge-
 Oost-Vlaamse zelambiek die door ik stante trouwd, met een
 Oostakker met rooms-katholieke pede van school baan onder de
 zijn neogoti- monniken 's af wilde, van- balkendenorm
 sche Onze-Lieve- avonds serveer- wege te veel voor- maar wel dicht
 Vrouwekerk, al den. Overdag be- de-gek-houderij, daarbij, en met
 spelen de pen- streed ik gênante al kende ik alle collegaatjes die
 nenvruchten van katers en werd jaartallen van ervan uitgaan
 onze betreurde mijn queeste nu Krimoorlog tot dat ik geen cul-
 bard veelal in een ook door een per- Bokseropstand. tuurbaarbaar ben;
 rabelaisachtig so- nicieuze zonde- Spellen was een ik ben tenslotte
 dom en gomorra. last bezwaard, zodat ik rozen- ambigue zaak: Tweede Kamer-
 Ik hing een scha- hoedjes mompe- in automatische- lid. Dat fraaie
 puliermedaille om, speldde piloottoestand traktement is
 wat blingbling wat blingbling lend voortsjokte lukte het me meegegenomen,
 op mijn revers, naar mijn eind- vanzelf, maar want mijn eega
 leerde het On- bestemming, die zodra ik erover is een funshop-
 zevader uit mijn als een eldorado nadacht, wei- per; niet zo'n
 hoofd, boekte almaar elusiever felde ik of gênant barbiepop die
 overnachtingen werd. Kon een zo'n fransozend- alle braderieën
 in een x-aantal jozefshuwelijk me akje had of niet; afstruint waar
 lowbudgetkloos- verlichten, wilde ja al die pietje- Jan en alleman
 ters en sloot me ik weten van een preciezerige ac- wel een paar eu-
 aan bij een col- getonsureerde centen vond ik rootjes kan stuk-
 lonne ultrade- benedictijnerabt, stupide, maar slaan, maar een
 vote adellijke pel- waarop hij me dat het gedoe met cliënte van pico
 grims. in zijn gebronsde het al of niet bello etablissem-
 Hoewel ik me armen sloot en aaneenschrijven menten. Twee-
 had voorgenomen mijn larmoyante nog wel het stu- maal 's weeks
 alleen bij weltschmerz god- piedst. gaat ze een dagje
 zij dank eindelijk Voortijdige statten, waarbij

ze als een kenau in exprestempo alle jesusfreaks die de Heer en Zijn werken prijzen omverloopt, diverse rollatorrijpe oudjes mee-sleurend die aan het nordicwalken zijn, en dat alleen omdat ze een nieuw eau de toiletteje heeft gespot.

Zwaarbeladen keert ze huiswaarts, sprenkelt eau de cologne uit de eau-de-colognefles en begint op internet eBay af te schuimen voor een zo goed als nieuw Blu-rayspelertje. Als manlief ben ik de financiële kop-van-jut, al kent haar koopdrift één pluspunt: jaarlijks kunnen we voor een extra vakantietje erop-uit gaan van het geld dat onze koters met haar

luxevoorwerpen op de vrijmarkt terugverdienen. Mijn huwelijk mag direct uit Dantes Hel komen, die schooldag waarop het dictee me ging tegenstaan, was wel het grootste debacle van mijn leven, want als ik toentertijd beter had leren

spellen, was ik allang politicus af en nu een wat minder gedweeë geldschieter. De tijden zijn in zoverre interessant dat ze kafonisch zijn; je moet bijwijken je oren dichtstoppen tegen het tenhemelschreiende geblabla van de muezzins van de eeuwige vergelding in het ene oor en dat van de filistijnen van het geperoxideerde ressentiment in het andere. Geüp-

gradede Hoekse was.

Lemberg, dat multinationale en multilinguïstische Habsburgse babylon, die co-existentie van Asjkenazim, Roethenen, Polen, Duitsers, Armeniërs – door en door tolerant uit noodzaak en goede wil, laisser faire opgetuigd met een civilisatorische missie en een architectonisch mozaïek van gotiek, neoclassicisme en art deco. Nochtans werden de tijden ook toentertijd interessant en viel de stad achtereenvolgens toe aan het geraastaarde Polen, nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie – haar namen waren Lemberg, Lwów en Lviv, de Polen en Armeniërs waren verdreven en de Joden uitgeroeid.

Hun huizen werden nu bewoond door Oekraïners; enigszins beduusd namen zij die verrukkelijke, lege stad in.

Lemberg werd het failiet van de vroegtwintigste-eeuwse multicultureliteit, alleen zijn begraafplaatsen spreken nog in vele talen. Wie zullen straks de halflege flatwijken van Amsterdam, Culemborg dan wel Gouda innemen als hun bewoners zijn verjaagd door de dompteurs van de thymotische woede, wier dromen de nachtmerries van de eerste-, tweede- en derdegeneratieallochtonen zijn? Opzichtig negeren zij die wet van consciëntieus bestuur die

door het taoïsme wordt gepostuleerd: regeer de staat zoals je een klein visje bakt (behoedzaam).

In dit dictee zal ik een gedeelte van Sigmund Freuds gedachtegoed expliqueren aan BN'ers, BV's en andere mensen die nooit ofte nimmer iets van hem hebben gelezen of die net als Nabokov en Van het Reve een diep gegronde hekel aan hem hebben. Psychoanalyticus Sigmund Freud, theoreticus van het oedipuscomplex, definieert in zijn essay 'Het onbehagen in de cultuur' uit 1930 cultuur als datgene waarmee wij onszelf en de wereld hebben geprobeerd te temmen; ook het verbod op incest is geens-

zins anders dan een verkeersregel voor de menselijke omgang.

Het 'verbod op de incestueuze objectkeuze', zoals Freud het a curaat formuleert, is ooit geïnitieerd om impulsief bloedvergieten te voorkomen; het gaat om seks, want zoons willen eigenlijk coïteren met hun moeder. Om dat doel te bereiken moet de zoon zijn vader, zijn concurrent, elimineren, want de geprivelegieerde vader wil zijn eega niet met zijn zoons delen – choquant en egoïstisch; het incestverbod is feitelijk een poging machtsverhoudingen te reguleren. In jip-en-janneketaal: wetten waardoor conflicten kunnen worden voor-

komen; het taboe op incest blijkt niet zozeer een ethische kwetsbare, als wel een machtsaangelegenheid en hoe daarmee om te gaan.

Nu willen jullie uiteraard wel eens weten wat dit allemaal met cultuur te maken heeft, welu, cultuur wordt door Freud getypeerd als een soort vader die eist dat wij onze libidineuze neigingen onbevredigd laten in ruil voor symbolische of reële liefde. Freud noemt dit 'zelfverminking', en ook als wij ten huidigen dage de natiestaat in oogenschouw nemen, is er de oude ruil; de burger raakt gedomesticeerd, ofte wel hij ziet af van de meeste driftbevrediging, een

proces dat wordt geleid door politieke, religieuze en andere autoriteiten. Wanneer de oproerpolitie op burgers inslaat, zien wij, eerder dan het geweldsmonopoli van de staat in praktijk, enkele matig betaalde fascistoïde ambtenaren, die de gelegenheid krijgen hun driften te bevredigen.

De dichter Charles Baudelaire die zonder kitschtrukendoos de schoonheid blasphemerde door uit modder goud te destilleren, vergeleek het leven met een ziekenhuis waarin iedere patiënt coûte que coûte een ander bed opeist. Zo wenst de een het behaaglijk comfort van een vredige twee-onder-een-kapwoningwijk,

de ander de epistel? Zie ik kick van een no-goarea. Wij willen zijn, waar wij niet zijn. Scheepsarts-dichter Slauerhoff, die alle wereldzeeën bevoer, werd godbetert een gedweeë dorpsdokter en jeremieerde dat op plattelandse achterafplaatsjes never nooit een laag-bij-de-grondse boerenkop werd gesneld. Ervan uitgaande dat in een a-priorikeus ook een verlies besloten zit, wik en weeg ik mij een ons. Wat wordt het? Een armeluisleven zoals monniken propageren of de verrukkelijke weelde van de nouveaux riches?

Een mega-simpel ge-sms'te mededeling of een minutieus gekalligrafeerd

zelf oorgelabelde vaarzen in half-duistere ophok-stallen staan, dan verlang ik stante pede naar ruziënde orang-oetangs in een orchideeënrijk regenwoud. Als ik spiksplinter-nieuwe suède molières of brogues moet inlopen, wil ik tegelijkertijd blootsvoets een mangrovebos in de afrotropische ecozone binnendringen. Spring-in-'t-veldleeuweriken in ruilverkavelde weiden doen mij verlangen naar de smaragdgroene valleien in Papoea waar een variëteit aan kassuarissen tussen de clangebieden weidt.

Deze strikt solitaire loop-vogel met een basstem onder de drieëntwintig

hertz wordt zelfs niet door oer-woudgeluidenaren jagers gepercipieerd, laat staan door de sinds het indonesiseringsprogramma geëx-communiceerde missionarissen. Het extreme lokt meer dan het modale, de imperatief meer dan het ja en amen van de hofdignitaris. Dus liever hermelijn dan een livrei. Maar eenmaal geéquippeerd met een peniskoker, dan lokt de Voldammer broek. Na de Eiffeltoren de in- en trieste metrobus. Zit ik voor een weids uitzicht mezelf te goed te doen aan de subtiel gearrangeerde amuses van een vijf-gangendiner, dan wens ik me een patatje met uit de snackbar om

de hoek. Deep down is het ik-besef tweeërlei: zowel burgemeester als swiebertje zijn.

Na koffie gedronken te hebben, begon het Groot Dictee. Niettegenstaande de taal-criticus Chari- varius zijn mace-doine 'Is dat goed Nederlands?', die verrukkelijke the-saurus vol linguïstische bêtises, publiceerde in 1940, zou het journaille anno hodie een rail- lerend exposé van onze pen-nenstrijd alsnog met dit piteuze zinnetje kunnen initiëren. Zulke lammenda-dige anastrofes vernoemde de criticaster naar zijn tante Betje, in wier postale verbiage een heel aantal zeugmata, polysyndetons en

anakoloeten wie-wauwde.

'Een heel aantal' is de con-taminatie van 'een groot aan-tal' en 'heel veel'; vanavond irri-teren wij ons aan spelfouten, mitsgaders aan menig grammati-caal quid pro quo – emendeer mij! Als men insinueert dat u heim-wee heeft naar de leraar Neder-lands als feniks, waarmee het zo is gegaan dat hij werkeloos achter de geraniums zit, moet u niet paranoïa reage-ren, aangezien die accusatie een vrijwel cliché is. Het was veelbe-tekend hoe elke media onwelwil- lig reflecteerde op de krankjorume tekst van het Ko-ningslied, over wiens begees-tering de god-ganse participa-

tiemaatschappij zich streste.

U hoort ons inziens tot een van het garde-korps Nederlanders die menen dat de camperti-aanse schrijfwijze van het adjec-tief verrukkelijk – het megafone-tische neologisme vurrukkulluk – als voorkeurspel-ling te verkiezen had geweest. Het is niet zozeer een fetisj voor spel-ling als wel het tot in de fines-ses breidelen van grammaticale valstrikkken dat ons steeds over-nieuw beschermt tegen een Babels imbroglio; mits dit verifië-rende przewalski-paardenmiddel

hing zorgeloos te kunnen deleten dan u leest: Er is een inactieve activiteit op dit rekening plaats-gevonden. Want zodan onze zui-derburen zeggen: Menen ligt dicht bij Kortrijk maar verre van Ware-gem.

Geef het Dictee terug aan de kijker, kopte De Telegraaf vo-orig jaar. Daar schrok het Dictee wel even van. De genuttigde zwezeriken lagen plotseling zwaar op de maag. Maar na een me-doc te hebben gedronken, toog het Dictee alsnog welgemoed aan de slag.

Dames en he- ren thuis en in deze parlemen-tariërsruimte, bij dezen profi-ciat: u hebt, on-der toeziend oog van koning Willy

de Tweede, nog
steeds nul fouten
in uw brossel!

O, als gisteren herinner ik me het eerste Dictee: na aankomst in een havelock met andere BN'ers bij de Eerste Kamer der Staten-Generaal bekroop me het rodelopergevoel. Een halfuurtje later kwam een kokospalm voorbij, en zee-egels uit het Middelandse Zeegebied en een kasuaris en nochtans; en apensoort, apenrots en apekool: een taalkundig houtenjassenpark, en kookte ik vanbinnen want ik kende de Van Dale niet vanbuiten.

De oe's en a's waren niet van de lucht tijdens dat gillendekeukenmeidenvertoon van het Neder-

lands. Sindsdien hebben we ongelooflijk veel geleerd: aanwensel, bespioneren, ge-sms't en kippenragout kennen voor ons bollebozen geen trubbel meer, en ook uiten-treuren, hawaï-shirt of gestrest en een rock-'n-rolllegende in goede doen spellen wij foutloos.

Ooit mocht ik het Kinder-dictee schrijven en vergastte de bollewangenhap-snoeten op de oeioeimachine, een perubalsem-populier en een tafa of West-Australische pen-seelstaartbuidel-muis; een grib-

Sla de Dikke willekeurig open en ontdek de geheimenissen van de broug-ham, een gesloten rijtuig voor twee personen getrokken door één paard; blader door die Ali Babataalschatkamer en ontdek dat een turbe een menigte is, en een turco een Noord-Afrikaanse inlandse tirailleur in Franse krijgs-dienst.

Dat was het jubileumdictee. Rest de vraag: wilt u de komende jaren meer of minder dicteeën?

Het antwoord moet wel luiden: 'Meer! Meer! Meer!'

Ik was een pensionaats-meisje met een goeiige nonkel die redemptorist was en 's zondags

te allen tijde een soutane droeg. In de Congolese brousse praatte hij Kikongo en dronk palmwijn zo zacht als leguanenhuid.

Pontificaal gezeten in mijn bomma's fauteuil, onder de Byzantijnse afbeelding van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand in haar karmozijnrode gewaad, een drupje Elixir d'Anvers op het ovale bijzettafel-tje, liet heeroom tijdens zijn congé sigarenrook de kamer in kringelen.

Op mijn tweeeëntwintigste verliet ik dit sacrosancte, breliaanse universum en verkaste naar Nederland, waar een kotelet een karbonade heette, ca-

outchouc rubber, een froufrou een pony en een brood niet grijs was maar bruin.

In Mokum voelde ik me algauw senang. Ik leerde jij-bakken pareren, linkmiegels vermijden en ervaer mijn expatriatie nooit als een collocatie. Allengs maakte ik kennis met ha-chee, gruttenpap en krentjebrij, maar ook met saté en spekkoek, en at niet alleen halal maar ook koosjer.

'Wordt mijn dochter daar-ginds niet te astrant?', weifelde mijn moeder. Ze prefe-reerde inmiddels dat ik Neerpelts sprak – alles be-ter dan dat gut-turale Hollands. Mijn vader fulmi-neerde tegen het perfide drugsbe-leid van de noor-

derburen en hun promiscuïteitbe-vorderende seks-shops, maar hun eloquentie ap-precieerde hij en het Groot Dictee miste hij niet één keer.

Jeminee, ben ik na al die jaren verkaasd? Vast en zeker, al val ik geenszins van Scylla in Charyb-dis wanneer ik – om te spreken met de onlangs verscheiden Drs. P – vice versa heen en weer vaar tussen beide taal-en cultuurovers.

Geen klad-deradatsch, maar wat een gebak-kelei over het Engels als acade-mische voertaal en de virulente impact daarvan op de landstaal. Hier faalt elke conciliatie mid-dels getoost met krambamboeli. Complicerende factor: de impar-

donnabele do-ciliteit van de Taalunie, toch gesubsidieerd om het Nederlands te protegeren, niet te abhorre-ren.

Men kan ook de hyperboree-ërs op het perfide Albion ervan ver-denken dat ze hun anorectische koloniale ambi-ties willen re-vitaliseren door het idioom van de overzeese bu-ren te infiltreren. Met anglicismen als boobytraps wordt alsnog een

talig Angelsak-sisch Gemene-best gecreëerd. De vicede-caan van de bè-tafaculteit moge zonder restrictie voor verengeling zijn, schrijver deses is mordi-cus tegen. Als de Taalunie het Nederlands aan excavatie bloot-stelt, dan zal ik

deze vijfde co-lonne attaqueren teneinde onze prachtaal voor dysthymie te be-hoeden.

De voorstan-ders bewieroken hypocriet deze internationalise-ring, onderwijl subcutaan bla-kend van com-mercialiteit. Het resultaat is hoog-uit een hybri-disch Dunglish – glossolalie zon-der zweem van religieuze extase.

Mijn gasthe-ren zullen hierna wel een Groot Dictee in tot lin-gua franca ge-upgraded steen-kolenengels be-stellen, riskerend dat tegenstan-ders van fos-siele brandstof-fen voor de Eer-ste Kamer ko-men demonstre-ren ten faveure van windturbines en fotovoltaïsche cellen.

Onze gevioleerde moerstaal kan nog qaly's winnen via een didactisch angehauchte opinie-peiler die alle korte ei's door lange wil remplaçeren, daarmee zelf enigmatisch metamorfoserend tot stuttende pijler van een mening. Aldus kan ten langen leste de te steile helling naar een uitgebeende nationale stijl geslecht worden.

2018 is nog niet ten einde, maar gaat, wat er tot eind december ook gebeurt, sowieso diverse weerrecords breken.

Er was deze zomer een hittegolf die lokaal naar verluidt 29 dagen aanhield, een Nederlandse toestand, en in juni werd 's nachts op

de Veluwse vliegbasis Deelen, vlak bij Arnhem, een nachtrecord gemeten van 24,4 graden Celsius; zo'n temperatuur houdt je wakker, was de veelgehoorde klacht.

Uit de meteorologische trukendoos kwamen in juli tezamen circa 314 zonuren tevoorschijn, waartegenover een schamele 10 millimeter neerslag stond; de minus-

cule aardappels van dit jaar zijn er de wrange souvenirtjes van.

Sommigen ervaren de toegenomen warmte als een cadeautje, en gaan ervan uit dat er te zijner tijd met Kerstmis al krokussen en lente-uitjes zullen zijn en dat carnaval enigszins subtropisch wordt.

Een ongeruste weerhobbyist heeft onlangs op een A4'tje voor me uitgetekend, en ik geloof niet dat het nattevingerwerk was, wat er van de polen over zal blijven als de opwarming van de aarde doorgaat; en met die polen bedoelde hij niet de Polen die velen van ons kennen van hun schilder- en stukadoorwerk.

Iets van het Middellandse Zeeklimaat mag wat mij betreft gerust hiernaar toe komen, maar ik hoop toch ook nog weleens 'It giet oan' vanuit Friesland te mogen horen, waar ze naast het skûtsjesilen en het fierljeppen graag ook de Elfstedentocht in ere willen houden.

We lijken

nochtans alleen nog ooit en masse naar Leeuwarden te kunnen afreizen voor het alom geprezen natuurijsfestijn als we beseffen dat het klimaat, in dit specifieke geval Koning Winter, ons alleen ter wille kan zijn als wij van onze kant het klimaat tegemoetkomen door een goede maat van het klimaat te worden, een klimaatmaat.

'Het móét me van het hart: we worden beschimpt en geschandaliseerd, terwijl we nota bene 's lands belangrijkste maaltijdbezorgers zijn', zei een boer uit een Zuidoost-Noord-Brabants dorp geagiteerd tegen me.

Daarenboven hebben we een kolossale bij-

drage geleverd aan het Nederlandse vocabulaire', brieste hij voort.

Inderdaad zijn duizenden-een woorden dankzij de boerenstand in de Nederlandse taal terechtgekomen, bijvoorbeeld: tractor, boerenperzikken, gewasbesproeiing, vollegrondteelt, rood- en zwart-bont en mond-en-klauwzeer.

Daarbovenop heb je tientallen boerenzegswijzen, waaronder 'op z'n janboerenfluitjes' in de betekenis 'langzaamaan, rustig aan', en 'de boer zijn hemd' voor het vel op gekookte melk, dat sommige warmmelkdrinkers zo fraai over de balustrade van hun melkmok weten te draperen.

Velen wijzen heden ten dage naar de boeren als degenen door wie de biodiversiteit teloorgaat en ook als de ultieme stankverspreiders, terwijl er geen punt wordt gemaakt van dreumesen die ongegeneerd hun wegwerpluiers volpoepen, noch van nootoire schetenlaters en evenmin van goedgekapte jongeren en bejaarden met hun verstikkende eau-de-colognegeur. Het is wrang dat een beroeps-groep die daagelijks tafeltje-dek-je mogelijk maakt zo verguisid wordt, terwijl we allemaal tijdenlang boer zijn geweest toen we van jagers-verzamelaars evolueerden in landbouwers met een huisje-

boompje-beestje-ideaal. Anderzijds valt niet te loochenen dat anno nu vooral de intensieve veehouderij, al dan niet in de vorm van bio-industrie, het milieu schade berokkent. Maar toch: hoedt u zich voor al te veel gejermieer over boeren.

Wij allen zorgen voor milieuschade, als carni-

voor, automobilist, motorrijder, vliegende globetrotter, afsteker van vuurwerk op oudjaarsavond en in de nieuwjaarsnacht, enzovoort. Om de milieuproblemen het hoofd te bieden, moeten we gezamenlijk onze verantwoordelijkheid nemen en vooral één ding doen: ons boerenverstand

gebruiken. We waren vertrouwd met de veelvoorkomende influenza, de seizoensgriep, die soms ook als een razende tekeergaat, en we hebben gehuiverd bij de verhalen over de Spaanse griep uit 1918 en andere ontwrichtende pandemieën.

Maar dat we nog eens beziggehouden en gemangeld zouden worden door een wijdverbreid nieuw virus, dat met zijn klauwen de longen heel boud een watjekouw kan geven, nou, dat viel ons rauw op het dak.

Corona was onder meer al bekend als een Mexicaans biermerk en als een chique, exotische vrouwennaam, maar sinds carnaval is in bed

liggen met corona nochtans een heel ander verhaal als je de ziekte bedoelt.

De wrede en vaak genade-loze virusziekte, waarvoor hopelijk rap een vaccin komt, heeft veel leed berokkend en kastijdt de wereld nog altijd openlijk.

Ik vind het daarom ook onbetamelijk om te zeggen dat COVID-19 ons vocabulaire verrijkt heeft met honderden nieuwvormingen; ik houd het liever neutraal: er zijn veel nieuwe woorden aangeslibd.

Ik noem er enkele: lockdownparty's, quarantainekilo's, bierziltjesvirologie, vouchervakantie, hand-op-handcontact,

ontwijkstress, raamvisites, anderhalvemeter-samenleving en balkonnade.

Dat laatste woord is misschien toch wel een verrijking, evenals Irma-effect, de verrassend sterk toegenomen interesse in de gebarentaal dankzij gebarentolk Irma Sluis, die bij de persconferenties hamsteren uitbeeldde als was ze een Oscarwaardige Hollywoodster in een horrorscène.

Tot nu toe heeft elke pandemie godzijdank op een zeker moment gecapituleerd, het loodje gelegd, de pijp aan Maarten gegeven oftewel houdoe gezegd, en het is daarom dat ik ten slotte zeg: heb geduld, beidt uw tijd.

Door de maandenlange tumultueuze vaccinatierace, waarin prik na prik is gezet – de grand prix op het circuit in Zandvoort, waar ook flink geracet werd, uiteraard niet meegeteld – mag je ervan uitgaan dat 2021 als coronavaccinatiejaar in de annalen terechtkomt.

6 januari startte Nederland met vacineren, op de dag van de gewelddadige bezitneming van het Capitool in Washington door trumpisten, een actie die door sommigen getypeerd werd als een middel-euwse veldslag.

Daarin is de vaccinatiecampagne godzijdank niet ontstaard, maar ze is

wel gekruid om niet te zeggen gepeperd verlopen, soms met scheldkanonnen over en weer tussen vaxers en antivaxers.

Sommige zelf-verklaarde immunologen vergastten hun Twittervolgers, Facebookvrienden, tantes en ooms de voorbijen maanden op gloedjenieuwe theorieën over virussen en bacteriën.

Uit een blijmoediger vaatje tapte een aimable kloosterzuster die ik 's ochtends een keer ontmoette in de buurt van 's-Hertogenbosch tijdens een wandeling onder een wolkeloze hemel op een glooiing van een zandweg met een weids uitzicht over weidevelden en haar

abdij.

Ze noemde zichzelf droogkommisch een non-vaxer, die zich had laten inenten bij een van de nabijgelegen Noord-Brabantse GGD's waar, zo voegde ze eraan toe, non-stop ingeënt werd.

Onze gedachtewisseling inzake vaccinatie gaf ze extra cachet met een poëzieregel van de 19e-eeuwse predikant-poëet De Génestet, die op 31-jarige leeftijd overleed aan tuberculose, een infectieziekte, bacterieel van aard, die wereldwijd nog altijd huishoudt.

Ik vind, zei ze ootmoedig, wat hij vindt en wellicht vind jij dat ook: de kunst is om met een milde lach alsof je niet strijdt, te strij-

den.

De vergelijking zij mij vergeven, maar seismologisch gezien heeft dit dictee een kracht van drie op de schaal van Richter, waarbij het epicentrum zich bij zin vier bevindt.

Groningen is nu voor velen jammer genoeg synoniem met aardbevingen, terwijl ik me nog levendig herinner hoe mijn fameuze jufrouw Van Leuken ons, naïeve lagereschoolleerlingen, apetrots meldde dat er in Slochteren een immense gasbel was aangeboord;

we vierden het met gazeuse en mariabiscuitjes.

Haastje-repje werd Slochteren toegevoegd aan het schoolreper-

landse wapenfeiten, waarin Groningen sowieso al glorieerde; schud mij uit mijn slaap wakker en ik schud het nog zo uit mijn pyjamamouw:

Hoogezaand-Sappemeer, strokarton en aardappelmeel.

Inmiddels zijn de vermelde plaatsen samen met drieëntwintig andere via politiek knip-en-plakwerk opgegaan in de fusiegemeente Midden-Groningen, zoals tig Nederlandse dorpen zonder gêne opgeofferd zijn aan de dikwijls met veel bombarie gepromote schaalver-

grotting.

Maar Groningen dus, Noordoost-Nederland, met in Ter Apel ook de veelbesproken

asiellocatie, is veel meer dan de gasgerelateerde bevingen, die velen van angst bevingen en waarvan de schadeafhandeling danig getraineerd is.

Hartstikke mooi zijn bijvoorbeeld de wierden, kunstmatige plateaus van verschillende niveaus, waarvan de oudste dateren uit de ijzertijd.

En neem de authentieke zestiende-eeuwse vesting Bourtange met haar kasseienachtige plaveisel, waar ik ooit ineengevouwen in een motorzijspan mijn ribbenkast heb gekneusd.

En er is meer, waaronder de botanische tuin in Haren, met zijn flamboyante orchideeën, vleesetende zonne-

dauw en veel-soortige paddenstoelen, die onder bosschages omhoogschielen.

Er gaat werkelijk, zoals de slogan luidt, niets boven Groningen of tenminste niet veel, maar het gas dat eronder zit, houd het daar.

Het dictee-circus is in Arnhem neergestreken, de stad van de trolleybus en de honderdtien jaar oude zoo, waar cheeta's zich thuis voelen, wallaby's in de rondte springen en zee-egels en zeeanemonen het koraalrifaquarium verrijken, maar waar geiten naar verluidt ontbreken; desalniettemin is de leuze van dit dictee: vooruit met de geit!

Geen geblèr meer voor de

bühne, maar hortsik, ertegen-aan, want nu het electoraat zich in de stembureaus in groten getale heeft uitgesproken, het stof van de Tweede Kamerverkiezingen is neergedaald en de verkiezingsleuzen worden weggeschrobd,

moet er als de wiedeweerga geregeerd gaan worden.

Want heremijntijd, sinds het vierde kabinet-Rutte demissionair werd, was regeren niet bepaald vooruitzien en leek de vooruit-met-degeitmentaliteit faliekant teloor gegaan.

Een lange-termijnplanning ontbrak sowieso, het accorderen van een spits-heffing bij de NS daargelaten,

iets waarmee de meeste Tweede Kamerleden ove- rigens niet akkoord zijn gaan, waardoor het afwachten is wat er met die drukketreinen-toeslag gebeurt.

Het oude gezag is nu evenwel vaarwelgezegd en de beslist gretige aspirant-bestuurders moeten aan de bak en ervoor zorgen dat Jan en al-leman ervan op aan kan dat aan eenieder wordt gedacht.

Tegelijkertijd moeten wij onszelf er niet met een jantje-van-leiden van afma-ken, niet continu 'ammehoela' roepen, niet volstaan met gej-remieer of in- en intevreden achteroverleunen als we onze mening onomfloerst getwitterd of ge-x't

hebben.

Zo veel mogelijk gezamenlijk en betrouwbaar optrekken moet nu namelijk het credo zijn, vind ik en vindt hopelijk menigeen.

Als ons dat lukt, weet ik een te zijner tijd welverdiende traktatie: delicieuse, ovale, hardgebakken gistdeegkoekjes, bestrooid met grove suiker, die bekendstaan onder de naam Arnhemse meisjes.

Zelfs als het wolkeloos is, wordt er nergens in de Lage Landen zozeer aan de wolken gekrabbd als in Rotterdam, met nog een prestigieuze toren in wording die na voltooiing naar verluidt tot wel tweehonderdvijf-enzeventig meter reikt.

Maar het

is niet die ontzaglijke Nederlandse skyline van bijkans Babylonische proporties waarvan ik stante pede denk als het over de Maasstad gaat.

Ook de gracieus dribbelende linksbuiten van Feyenoord, de boksende goudenmedaillewinnaar op de Olympische Spelen, de roemruchte nachtburgemeester annex poëet en de veelgeprezen net vertrokken oud-burgemeester dienen zich niet

allereerst aan. En het zij mij hopelijk vergeven dat ik Rotterdam ook niet een-twee-drie associer met een niet-lullen-maar-

noch met het gedachtegoed van de augustijner kanunnik Erasmus, ook al ben ik het hartstikke eens met diens uitspraak dat slechts een korte jeugd beleeft.

Nee, wat me direct te binnen schiet is iets anders, omdat ik als blij gestemd

jaren zestig jochie uit een Zuidoost-Noord-Brabants dorp met een excentriek oudoom in zijn middelklassenau-

tootje, de my-poëtsementaliteit, thische trutten-

schudder met jar-retelaandrijving, mee mocht naar een negentiende-euwse dieren-

tuin. Als toegewijd Vlaamsereuzenhouder kon ik er kennismaken met exotische dieren

zeggen: 'Kijk die zinksnijder op zijn kneiter!', een uitspraak die mijn oom nadien elk jaar te berde bracht zodra hij de mijter op het hoofd van Sinterklaas ontwaarde.

Blijdorp dus, waar hemel-bestormende wolkenkrabbers vlakbij zijn, maar waar je desalniettemin nog altijd vlak bij de natuur bent, werd voor mij synoniem met Rotterdam.